

Bog anmeldelser.

Gustave le Bon: *Psychologie du Socialisme.* Paris, Felix Alcan. 1898. (496 S.).

Forfatteren lægger et særligt stærkt Eftertryk paa Race-Indflydelsen. Ved Germanerne dvæler han ikke længe. Han henviser til, at den tyske Militarisme har haft sin Indflydelse paa den tyske Aand (l'âme allemande), — skønt han fra sit Standpunkt snarere burde have vist, at det er den tyske Race-Aand, der har muliggjort den tyske Militarisme; selvfølgelig finder der her en Vexelvirkning Sted. Militarismen i Tyskland omformer, mener han, efterhaanden de tyske Socialdemokrater til skikkelige Statsocialister, af »borg-erlig« Art. Ret har han i, at det tyske Socialdemo-kрати i de senere Tider har vist stærk Tendens til at iklæde sig »des formes anodines« (jfr. det bernsteinske Skrift og Diskussionen om det, »Bernstein-Spørgs-maalet«).

Men det er især — siger han — ved en Sammen-ligning mellem Angelsaxer og Latinere, at Race Ind-flydelsen springer i Øjnene. Ældre Theoretikere (Montesquieu o. m. Fl.) diskuterede vidtløftigt Betydningen af de forskellige Regeringsformer, Republik, Monarki osv. Men sammenlign, f. Ex., de nordamerikanske

Bog anmeldelser.

Gustave le Bon: *Psychologie du Socialisme.* Paris, Felix Alcan. 1898. (496 S.).

Forfatteren lægger et særligt stærkt Eftertryk paa Race-Indflydelsen. Ved Germanerne dvæler han ikke længe. Han henviser til, at den tyske Militarisme har haft sin Indflydelse paa den tyske Aand (l'âme allemande), — skønt han fra sit Standpunkt snarere burde have vist, at det er den tyske Race-Aand, der har muliggjort den tyske Militarisme; selvfølgelig finder der her en Vexelvirkning Sted. Militarismen i Tyskland omformer, mener han, efterhaanden de tyske Socialdemokrater til skikkelige Statssocialister, af »borg-erlig« Art. Ret har han i, at det tyske Socialdemo-kрати i de senere Tider har vist stærk Tendens til at iklæde sig »des formes anodines« (jfr. det bernsteinske Skrift og Diskussionen om det, »Bernstein-Spørgs-maalet«).

Men det er især — siger han — ved en Sammen-ligning mellem Angelsaxer og Latinere, at Race Ind-flydelsen springer i Øjnene. Ældre Theoretikere (Montesquieu o. m. Fl.) diskuterede vidtløftigt Betydningen af de forskellige Regeringsformer, Republik, Monarki osv. Men sammenlign, f. Ex., de nordamerikanske

Fristater med de spansk-amerikanske Republiker! Hvilken Forskel, trods Ligheden i politiske Former! Hist den største Velstand, Oplysning og Fremskridt, — her, trods den frugtbareste Jord og udtømmelige naturlige Rigdomskilder, det ynkeligste Forfald! Det er Race-Forskellen! Etiketten paa Samfundsbygningen, »Republik« eller »Monarki«, har ikke noget at sige, — det kommer an paa, hvem der bor i Bygningen. Og i de engelske Lande bor der — baade der, hvor Regeringsformen er monarkisk, og der, hvor den er republikansk — en energisk, foretagsom, viljestærk Befolkning, der forstaar at staa paa sine egne Ben, og ikke raaber paa Statens Hjælp til Dette eller Hint. Naturligvis findes der ogsaa i disse Lande socialistiske Partier; — men Forf. tillægger dem kun en forbigaaende Betydning. I de Forenede Stater findes der f. Ex. en stor Hær af socialistiske Sekterer, der med hver Dag blive talrigere og mere truende. Denne Hær faar sin Tilgang fra den store Strøm af Indvandrede af fremmede og blandede Nationaliteter, uden Hjælpkilder, uden Energi, uvante med Forholdene i det ny Fædreland. Det er Bundfaldet i den nordamerikanske Befolkning. Det vil kunne berede Nordamerika store Vanskeligheder; det vil maaske komme til blodige Kampe, — men Forf. nærer ingen Tvivl om, at det tilsidst vil lykkes en saa dygtig Nation som den nordamerikanske at knuse disse Horder under sin Jernhæl.

Forf. vender sig derefter til Betragtningen af den latinske Race; — og her er han mindre fortrøstningsfuld.

De latinske Folk have en livlig Aand, men mangle Udholdenhed og Viljestyrke. Gaar det galt, søger

Folket altid Skylden hos sine Førere, aldrig hos sig selv. Allerede Cæsar skrev om Gallerne, at de ere hastige til at indlade sig paa Krig, — men strax ved de første Nederlag tabe de Modet. De lide af en kvindagtig Omskiftelighed og forstaa ikke at beherske deres øjeblikkelige Indskydelser. De have i Historien kun spillet en stor Rolle, naar de tilfældig have haft store Mænd i Spidsen, og instinktmæssig søge de da ogsaa bestandig at komme ind under en stor Mands Ledelse. Til enhver Tid have de været »de grands discoureurs«; Ordet øvede altid en stor Magt over dem; altid begejstredes de for de store, almindelige Ideer, naar de forkyndtes dem i et smukt Sprog. De nøgne Fakta interessere dem mindre; »les mots et la logique ont toujours été les plus terribles ennemis des peuples latins«. I høj Grad skader det dem, at de mangle Solidaritets-Følelse; deres »sociabilité« er stor, deres »solidarité« ringe. Hos Englænderne er Forholdet netop det modsatte. Latinerne ledes af individuel Egoisme, Angelsaxerne af kollektiv Egoisme.

Den latinske overfladiske Letbevægelighed har bragt saa mangen en Regering til Fald, har ført til saa mange Etikette-Forandringer, — men ogsaa kun Etikette-Forandringer. Franskmændene have saa let ved at formulere Theorier, at gøre Revolution, at holde Taler, — men Folkets hundredaarige Sjæl forandres ikke dermed. Man kan med Vold gennemføre nye Institutioner, — men snart igen vende de gamle tilbage, fordi de alene stemme med Folkets mentale Forfatning. Allerede Tocqueville paaviste, at det, den store Revolution fældede, var gennemraadne Forhold, der ogsaa uden denne Begivenhed vilde være styrtede sammen

af sig selv. De Institutioner, der stemmede med Race-Ejendommeligheden, kunde kun for en Tid fjernes; — de vendte atter tilbage. Og det, som den latinske Race saa stærkt holder paa, er Stats-Centralisationen, Stats-Almagten, Functionarismen. »Man har«, skrev f. Ex. Tocqueville, »undret sig over den overraskende Lethed, med hvilken den konstituerende Forsamling med et Slag ødelagde alle de gamle franske Provinser, af hvilke flere var ældre end Monarkiet, og methodisk inddelte Riget i 83 særskilte Dele, som om det havde drejet sig om den ny Verdens jomfruelige Jord. Intet har mere forfærdet Evropa, der ikke var belavet paa et slikt Skue. Det er første Gang — sagde Burke — at man saa Folk skære deres Land itu paa en saa barbarisk Maade. I Virkeligheden saa det jo ogsaa ud, som om man sønderrev levende Legemer, medens man dog kun skar i Lig«. »Lad os ikke«, tilføjer Tocqueville, »falde i Forbavselse over den vidunderlige Lethed, med hvilken Stats-Centralisationen genoprettedes i Frankrig i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Mændene fra 89 havde nedrevet Bygningen, men i selve Nedrivningsmændenes Bevidsthed forblev Bygningens Fundament urørt, og paa dette Fundament kunde man hurtigt genopføre Bygningen, ja bygge den solidere, end den nogensinde havde været.« Atter skrev Tocqueville: »Denne Franskmændenes ynkelige Ærgerrighed [at opnaa Ansættelse under Staten] har skadet Agerbruget og Handelen mere end Lavsvæsenet og den uretfærdige Beskatning.«

De statssocialistiske Bestræbelser række langt tilbage i Frankrigs Historie og hænge uadskilleligt sammen med Franskmændenes hele Aandsretning. Naar

Nutidens Socialister daglig forkynde os deres Ideers nærforestaaende Sejr, saa svarer G. le Bon, at inden disse Socialister blev fødte, havde Franskmændene alt længe været Ofre for de socialistiske Forestillinger. Statssocialismen har altfor dybe Rødder hos de latinske Nationer. Og Dag for Dag breder Statsindblandingen sig mere og mere. Om Et ere alle Partier — hvor uenige de end ellers ere — enige: i at anraabe Staten om Hjælp, i at gøre den ansvarlig for Alt, i at tro den i Stand til at lede Alt, i at anse dens Kasse for udtømmelig. Le Bon nævner som et »typisk Exempel« paa Franskmændenes Afhængighed af Staten, at en lille By, hvis Vandledninger vare komne i Uorden, i Stedet for selv at lade nogle Arbejdere udbedre Skaden henvendte sig til Regeringen desangaaende; — der blev skrevet og skrevet om den Sag; Ministre, Rigsdagsmænd, Amtmænd, Ingeniører osv. osv. maatte afgive deres Betænkninger, og to Aar efter at Ulykken var sket, naaede Regeringens Resolution endelig den paagældende Kommune. I al den Tid havde Beboerne med Resignation drukket det forurenede Vand; at de selv kunde have ordnet Sagen, var ikke et Øjeblik faldet dem ind; »c'était une idée trop peu latine pour qu'elle s'imposât au conseil municipal reuni pour discuter sur l'accident«. Saaledes er det nu under Republiken; Tocqueville anfører Exempler, der vise, at under »l'ancien régime« herskede ganske den samme Tingenes Tilstand. Man har — siger le Bon, der forøvrigt i sin Skildring af Franskmændene, ligesom i sin Bogs øvrige Kapitler, gør sig skyldig i betydelige Overdrivelser — man har aabenbart her at gøre med »un état d'esprit special«, et særligt Racetræk. Staten

Boissier bemærker, at da Romerriget nærmede sig sin Ende, var »la minutie administrative« blevet drevet til Yderligheder; man kan sige om den Tid, at den fremfor Alt var »paperassière«; en romersk Embedsmand viste sig aldrig uden Ledsagelse af Skrivere og Stenografer. Nu er det lige saa galt i Frankrig. Exempelvis omtales den franske Marine-Administration, hvor Skriverier, Reglementer, Kontorer med talløse Funktionærer etc. etc. i den Grad gro op, at man næppe kan tænke sig noget værre. Alligevel — eller rettere: netop derfor er Marinens Forplejningsvæsen i et fuldstændigt Virvar. En skøn Dag opdages det, at der mangler 23,000 Skeer og Gaffer; de købes saa til en Pris fem Gange højere end den sædvanlige Detailpris; — men med andre Sager er Marinen forsynet saa rigeligt, at Forsyningen vil kunne forslaa i tredive Aar; ja i nogle Tilfælde vil Forsyningen kunne dække 68 Aars Forbrug. De Priser, Marinen maa betale, ere ofte rent fantastiske. Reglementerne og alt Skriveriet er saa vidtløftig, at Administrationen ikke opdager, før det er for sent, at den betaler to Gange dyrere, end en Privatmand vilde gøre. I Orienten, paa selve Produktionsstedet, har den opkøbt Ris og betalt 60 pCt. mere derfor, end der betaales i Toulon.

De sydevropæiske Stater, Spanien, Portugal osv., ere mer eller mindre i Forfald; de sydamerikanske Stater ere det endog i endnu højere Grad, — og hvad Frankrig angaar, er det træt. Sammenlign — skriver en tysk Forfatter — det franske Bourgeoisie med det engelske og det tyske! Hvilken Forskel! Det franske Bourgeoisie synes alderdomssvækket: det individuelle Initiativ svinder bort, Foretagelsesaanden synes lammet,

Længselen efter Ro og stillesiddende Arbejde stiger, Alle hige efter Statsembeder; endog Fødslerne tage af; — overalt Træthed, Mathed, Alderdom. Le Bon udvikler denne Opfattelse vidtløftigt, og tegner tilsidst et meget mørkt Billede af de romanske Nationers, særligt Frankrigs sandsynlige Fremtid: deres intellektuelle, industrielle, kommercielle Forfald; gradvis Nedsynken i Socialisme; derefter Cæsarisme, og saa Fremmedinvasion. Det er haarde Ord, han lader sine Landsmænd høre, ofte gaar han for vidt, er ensidig og bruger overdrevne Udtryk, — men der er ogsaa meget sandt i, hvad han siger.

— I et andet af Bogens Hovedafsnit karakteriseres Socialismen som »Tro«. »le socialisme comme croyance«. Man taler i vor Tid saa ofte om »Socialismen som Videnskab«. Udtrykket er meningsløst. Socialismen er lige saa lidt som Liberalismen, Monometalismen, Bimetalismen etc. etc. »Videnskab«; alle disse »ismer« ere kun Retninger. Men Socialisterne staa overhovedet i et Modsætnings-Forhold til Videnskaben; de have derimod en Religion, en Tro. Socialismen er Dogmatisme.

— Forf. belyser fremdeles de socialistiske Adepters mentale Tilstand. De socialistiske Arbejdere behøver man, efter hans Fremstilling, ikke videre at frygte; deres »Socialisme« er rent overfladisk; det, de hige efter, er at blive Kapitalister, Storborgere; Socialismen give de, naar det kommer til Stykket, en god Dag. Man skulde, ved en flygtig Betragtning, tro, at Socialismen maatte finde sine troeste Tilhængere i Arbejderklassen. Den saakaldte socialistiske Ide fremtræder jo, saaledes som de socialistiske Ledere forklare den,

for de lavere Klasser under denne meget elementære, letforstaaelige Form: mindre Arbejde, flere Nydelser. Alligevel vil man ved en nærmere Betragtning se, at Socialismen ikke stikker dybt i Arbejderbefolkningen. Arbejderne — Forf. tænker særligt paa Pariser-Arbejderne — kunne lejlighedsvis lade sig forføre til Voldsomheder mod Storborgerne, — men i Almindelighed er deres Had til Storborgerne temmelig overfladisk. Jage efter et Ideal er ikke deres Sag; have de tilfældigvis noget »Ideal«, er det dette: selv at blive Storborger. Deres Spot, naar Talen er om de bestaaende Institutioner, har heller ikke meget at betyde; for Religionen have de i Virkeligheden, trods al socialdemokratisk Agitation, Respekt; borgerlige Ægteskaber betragtes oftest som ikke rigtige Ægteskaber; Arbejderne ønske deres Børn døbte og undvære nødigt Gejstlighedens Bistand ved Begravelser. Regeringen, ligegyldigt af hvilket Parti den er udgaaet, staar for dem som en hemmelighedsfuld Magt. Den har Ansvaret for Arbejdslønnens Stigen eller Falden; er Arbejdslønnen lav, er Grunden den, at Regeringen holder med Arbejdsgiverne; den gode Regering er den, der faar Arbejdslønnen til at stige, som generer Arbejdsgiverne og beskytter Arbejderne. »Socialismen« antages at være en Regering, der faar Lønnen til at stige og Arbejdstiden til at falde; til denne meget populære »Socialisme« slutter man sig. Det er lykkedes den socialdemokratiske Agitation at udsaa Misfornøjelse, Had og Misundelse, — men nogen virkelig, positiv Overbevisning har den ikke vakt hos Arbejderne. Fuldt paalidelige ere Arbejderne i Virkeligheden ingenlunde; det vil under særlige Forhold kunne lykkes de

socialdemokratiske Ledere at faa dem med til en Revolution, — men kommer der en Cæsar med vajende Fjerbusk, en Cæsar, hvem det lykkes at faa Bugt med Revolutionen, saa samler han snart igen Befolkningens lavere Lag om sig. Som sagt, det er særligt franske Arbejdere, Forf. har for Øje.

Mere Fare kommer der ovenfra. Blandt »les classes dirigeantes« findes der ærlige Sjæle, der sværme for det socialistiske Ideal og drømme om Retfærdighed og Lykke for Alle i den socialistiske Stat. Tildels ved Smitte have de socialistiske Ideer udbredt sig blandt Filosofer, Literater, Kunstnere; en sentimental Socialisme trænger her mere og mere igennem. — Frygten spiller ogsaa en Rolle: mange ængstelige Politikere tro at kunne afværge den formentligt truende Storm ved at gøre Indrømmelse paa Indrømmelse, — glemmende at en saadan Indrømmelsespolitik plejer at gøre Ondt værre.

Endelig er der den i mange Kredse herskende Indifferentisme. »Le je m'enfichisme est la grande maladie de la bourgeoisie moderne.« Det er — siger Forf. — et Spørgsmaal, om hvem der er Samfundets værste Fjender: de, der direkte angribe det, eller de, der ere for ligegyldige til at forsvare det.

— Forf. siger ikke blot sine Landsmænd, men overhovedet det moderne Demokrati mange drøje Sandheder. Disse høres ikke altid gerne, og hans Bog har derfor fundet mindre Paaskønnelse, end den fortjener. Ogsaa ved sine Paradoxer og Overdrivelser støder han an. I sin tidligere Bog »La psychologie des foules« — en særdeles læseværdig Bog med mange gode Iagttagelser og træffende Bemærkninger — fandt

man alt saadanne Paradoxer og Overdrivelser (f. Ex. om Historieskrivnings Unytte og Oversættelsers Umulighed); — han gentager dem her, og kommer f. Ex. atter og atter tilbage til den fuldstændige »incompréhension«, der efter hans Mening maa bestaa fra Land til Land, og indenfor det samme Land fra Klasse til Klasse. Meningen kan være god nok, — men den formuleres altfor skarpt. En betydelig Fejl ved Bogen er dens Vidtløftighed og de hyppige Gentagelser, der gør Læsningen af den noget trættende. De fleste af Forf.s tidligere Bøger have erhvervet sig en betydelig Læserkreds; hans »Psychologie des foules«, hans »Lois psychologiques de l'évolution des peuples« og endnu flere af hans Bøger udkom i flere Oplag, og ogsaa det her foreliggende Værk fortjener, trods sine iøjnefaldende Mangler, opmærksomme Læsere.

A. P.-St.

Dr. med. Hugo Hoppe, Oberarzt an der Prov. Irrenanst. Allenberg O. Pr.: Die Thatsachen über den Alkohol. Dresden, Verlag von O. V. Böhmert. 1899. (158 S. + 56 Tabeller).

Forf. begynder sit særdeles flittige og fortjenstfulde Arbejde med at meddele en Mængde statistiske Oplysninger over Alkoholforbrugets Størrelse og Stigning i de sidste Decennier i de fleste Kulturlande. Øl-Forbruget udgjorde eksempelvis i Nordtyskland i Halvfjerdserne omtrent 60 Liter pr. Hoved aarlig, steg derefter til 70, 80, 90, og udgør nu omtrent 100 Liter. I Bayern derimod udgør det ca. 240 (i München endog omtrent det Dobbelte af Gennem-